

„a képeskönyve volt az élet”

Polcz Alaine: *Egész lényeddel*

Az *Egész lényeddel* a múlt és a jelen részleteinek felvillantása, az író befeszíthetetlen párbeszéde Mészöly Miklóssal – és önmagával. A miérték felszámolására, az életük megértésére tett kísérlet. Kettejük kapcsolatát veszi nagyító alá kívülről-belülről, s e kettős nézőpont teszi lehetővé, hogy e vizsgálat a férfi-nő viszony, a szerelem általános vizsgálatává váljon, mely az élet-halál, a vallás és Isten, a sors örök kérdései nélkül nem lehetséges. Polcz Alaine és Mészöly Miklós élete azonban nem csupán a szerelemben, hanem szövegekben és az írásban is összefonódik.

Az előlő borítón látjuk a fiatal Mészöly Miklóst és Polcz Alaine-t a távolba, a jövőbe tekintve. Sugároznak mindketten. – *Mi a szerelem?* – Ez, ez a kép a szerelem. Úgy hiszem, ez az a kép, amelyről olvashatunk a könyvben; a könyvben, mely a szavak útvesztőjében is az marad, aminek írója az életét látni szeretne volna: képeskönyv. A hátsó borítóról Polcz Alaine néz egyenesen a szemünkbe, mindent tudó tekintettel, kérdezve, értjük-e mindazt, amit elmondott, értjük-e, hogy mindaz, amit elmondott, elmondhatatlan, s inkább csak kérdéseket lehet feltenni. Ez a tekintet – úgy érezzük – végig ránk szegeződik. Holott önmagára és férjére irányul, hogy láthassa-láttathassa kettejüket együtt: ketten egyek, ha ki-kilépnek (vagy ki akarnak lépni) is az egységből.

Már a cím, s a mottó is Mészöly Miklóst idézi (a fejezetek címe is gyakran tőle vett idézet, így beemeli, jelenvalóvá teszi őt ezáltal is: szövegeit saját szövegébe építi, s azok párbeszédbe lépnek egymással). *„Hasonlítani és emlékezni”*. S valóban megszületik az „új”. A második élet Mészöly Miklóssal. Újraolvastva írásait, újra végigélve a pillanatokat új élet születik.

Az író már az első fejezetben elénk tárja életének történetét egy novellában, melyet Miklósnak írt születésnapjára. Ez a röpke két oldal magában foglalja mindazt, amit róla mint férjétől független személyiségről tudnunk kell. S már az első oldalon megtudjuk azt is, hogy sosem kereste énjét (ezért nem veszíthette el). Ezzel úgy érezzük, rögtön az elején leszögezi, hogy könyve sem az én keresése – ugyanakkor

nem is egy Mészöly-arc felépítése a cél. A kettejük által megtett út a fontos, nem a cél. Aki célba ért (vagy azt hiszi, hogy célba ért), az halott. Ki mikor áll meg. Az élet futás. A megállás a halál.

Ez a könyv nem megnyugtató végszó, a vége sem befejezés (a rengeteg kérdőjel nyitottá, lezárhatatlanná teszi), bár a „történet” lezárul: az utolsó hamvak is visszatérnek az örök körforgásba, megérkezik Pista bácsi sírköve: Miklós tehát nem az övé többé. Ahogy sosem volt az. (De megteremti az emlékezés helyét!)

Hasonlítani és emlékezni – az emlékek előhívására tárgyak s Mészöly Miklós szövegei is szolgálnak. A visszaemlékezés segítségével megszűnik a tárgy és az alany, az elbeszélő és az elbeszélő önállósága: függőség alakul ki; minden függ mindentől, minden mindennel összefügg. Nincs Polcz Alaine és nincs Mészöly Miklós, csak az élet van, az életük. De hogy valamihez közel kerülj, először el kell távolodni tőle – ez az élet. A mesélő ezért próbál minduntalan kilépni – felboncolja férje szövegeit is, keresve a nyomokat. Nem kísérli meg felszámolni önnön mítoszát, melyet Miklós teremtett meg, csupán értelmezni, érteni akarja azt; ezzel párhuzamosan férjére is egy férfiként, egy nő társaként tekint. S az eltávolítás újabb gesztusaként betegként is figyeli, megfigyeli – pontosan leírja férje betegségét, tüneteit, a test és lélek mindennapi küzdelmeit. Így közelebb hozza a halál gondolatát, az elengedés pillanatait, mind az olvasóhoz, mind magához. Munkája a beteggondozás, a halálra való felkészítés, s most az írással maga készülődik a halálra: *akasztják a hóhért*.

Ki ír ki kít? Mészölyt jelenvalóvá teszi egyszer a mottó, a fejezetcímek segítségével, majd szövegeinek beidézése által (melyek hol őt értelmezik, hol ő értelmezi azokat), s a szöveg maga kettejükről szól.

Hildi jár az eszemben, talán, mert szeretem az *Atlétát*. Ahogy ezt a képeskönyvet is szeretem: részek, részletek, melyek a teljességet keresik, az egészbe akarnak illeszkedni, de az egészet nem lehet megfogni. Csak kísérletek születhetnek. Marad a sok-sok kérdőjel: kivel élünk, szerettünk-e igazán, s ha igen (mert igen, hiszen

szeretet nélkül meg kell bolondulni), kit, mit, magunkat, a másikat, magunkat a másokban, vagy a másikat magunkban visszatükröződve?

Hildi még össze akarja rakni az egészet. Leltároz – s leltároz Polcz Alaine is, de ő a múzeumoknak rendezte a hagyatékot. S kérdezi is, mit tesz az, akinek ott marad a sok holmi? – Hildi még hiszi, hogy megérthet. Az *Atléta* elbeszélője ír, hogy kerek, egész legyen a kép, ír, ahogy az atléta futott, amíg el nem érte a célt – elérte a célt? S Hildi? (nem született legenda...)

Az *Egész lényeddel* mesélője úgy ír, hogy tudja, mindig vannak újabb részletek, képek, lehetetlen lezárni a történetet, a történeteket. Megérteni vágyuk, de tudja, megérteni legfeljebb azt lehet, hogy a megértés lehetetlen. Hogy a sors, a másik, a szerelem, a hit, az Isten – megfoghatatlan (csak a tudat fontos, hogy van valami, hogy nincsenek határok). Hogy önmagunkból nem tudunk kilépni, a világot mi teremtjük magunknak. Mi teremtjük az Istent („*Tudom, Isten nélkülem nincsen / Egyet sem szusszan, / S ha én meghaltam, / Velem örökre kilobban.*” – idézi Nemes Nagy Ágnes Angelus Silesius-fordítását), a szerelmet (mert szeretni akarunk, s beleszeretünk a szerelembe vagy a szerelem ideáljába) és a Másikat („*Alig várod, hogy engem is te szülj meg*” – mondja Mészöly feleségének).

Az író mindvégig kettős érzést kelt az olvasóban: küzd (az írás mint megszabadulás, az elbeszélés mint befejezhető, lezárt, kerek egész), de tudja, hogy a küzdelem semmire sem visz. A lényeg a küzdés maga – mely létfeltétel. Az írás és az élet eggyé válik e lapokon – ez az, amit nagyon kevés könyv képes nyújtani az olvasónak. Az élet a szemünk előtt kezdődik újra – és zárul le(?). Az írás és Mészöly Miklós szövegeinek újraolvasása által a második élet veszi kezdetét, melyet az olvasó végigél: nézegetjük a képeket, mintha egy fotóalbumot lapozgatnánk, és az elbeszélő történeteket mesélne hozzájuk. S az utolsó fotó? Egy behavazott bölényé. (Vagy

kettőé.) Az élet-írás megáll, s kezdődik „*a csendes feladás*”.

S ez a tudatos, mégis szívvel-lélekkel mesélő asszony sorra veszi férje azon szövegeit, melyekben jelen van. Mészöly legkedvesebb meseje, *A hét torony kedvence* egész szerelmük, a szerelem értelmezésének kulcsává válik, a királynak és asszonyának története végighúzódik a könyv egészén. Ki kinek mit ad? Mindenki azt adja, ami számára kedves. Embernek, Istennek egyaránt. Polcz Alaine is csak azt tudta adni Miklósnak, ami jó volt. Ami neki jó volt. Gondozta, életben tartotta, mert neki jó volt. Szolgálat volt az élete, szerelmének szolgálata, ugyanakkor önmagát sosem tudta feladni. Mészöly volt az, aki függetlennek látszott, mégsem tudott soha elszakadni feleségétől. Tükör volt számára, valaki, akinek felmutathatta önmagát – mert minden férfi tükörre vágyik, látni önmagát a Nőben. A szerelem öncélú, sohasem látjuk meg a másikat; csak pillanatok adódnak, amikor feloldódhatunk egymásban.

Ahogy magamat sem ismerhetem meg soha, a másikat sem. Teljesen nem. *Egész lényeddel* – mindent teljesen kell átélni. Átélni, élni is nagyon nehéz. S az íróénekek sikerül. Az életet nem írásba fojtani még nehezebb. S Polcz Alaine-nek ez is sikerül.

Mészöly Miklós filmszerűsége törekedett írásaiban. Pontosságra, tárgyiaságra – hisz a totális kamera előtt minden tárggyá válik, a mozdulatok, az emberek éppúgy, mint az írás. Polcz Alaine az életről ír, az életet írja, hangja mélyen megérint. Ehhez a hanghoz képes tökéletesen hozzáilleszteni azt a filmszerűséget, zavarbaejtő pontosságot és részletességet, mellyel utolsó közös napjaikat leírja; férjét az írás módjával is megidézi, s teszi ezt úgy, hogy a szöveg az övé marad.

A tökéletes szöveg képekből áll – mindketten tudták/tudják ezt.

Konczer Kinga